

УДК 355.41.351.743

О.М. Шмаков, І.Ф. Ролін, І.Є. Морозов

Національна академія Національної гвардії України, Харків

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ТИЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УГРУПОВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Виявлено особливості угруповань Національної гвардії України і досліджено їх вплив на організацію тилового забезпечення. Наведено методологічні положення, використання яких дозволило розв'язати протиріччя між необхідністю адаптувати теорію тилового забезпечення військ до потреб Національної гвардії України та обмеженістю можливостей теорії лише умовами застосування загальновійськових угруповань. Викладено основні (базові) ідеї, що визначають доцільні напрямки удосконалення існуючої теорії тилового забезпечення військ стосовно угруповань гвардії.

Ключові слова: угруповання Національної гвардії України, тил, система (теорія) тилового забезпечення.

Вступ

Постановка проблеми. У теорії і практиці тилового забезпечення (далі – ТлЗ) важливим є розуміння вірного співвідношення між поняттями тил і тилове забезпечення. У документах, які регламентували напрямки досліджень в теорії Тилу Збройних Сил (ЗС) [1,2], тил превалує перед ТлЗ. Тил ЗС подається як система сил і засобів, яка виконує функцію сполучної ланки між економікою країни та військами, має соціально-економічну форму і матеріально-технічний зміст. У [1] зазначається, що теорія Тилу ЗС України спрямована на дослідження закономірностей, які визначають цілі, задачі та характер функціонування тилу, обґрунтування наукових положень і кількісно-якісних параметрів системи та організації ТлЗ.

Коли ж досліджується ТлЗ не ЗС України в цілому, а окремих військових формувань або угруповань військ (сил) необхідно зважати на те, що можливості ТлЗ формувань вже істотно визначені вищою ланкою тилу через кількість запланованих для них матеріальних засобів (далі – МЗ). Тому перевагу необхідно надавати системі ТлЗ оперативної ланки, а потім вже, у межах цієї системи, визначати структуру тилу військових формувань (угруповань). Тобто у такому разі

тил формування є похідним від системи ТлЗ, і дослідження необхідно спрямовувати на визначення системи, зокрема, організації ТлЗ, а потім вже і структури тилу та управління тилом формувань.

Основними чинниками та параметрами системи ТлЗ дій військ вважаються такі: потреба у підвезенні, норми утримання (ешелонування) і витрати запасів МЗ та порядок їх відновлення, пропускна спроможність транспортних комунікацій, можливості тилових підрозділів, сил і засобів управління, захисту, охорони, оборони тилу та ін.

Тилове забезпечення організовується та здійснюється відповідно до замислу операції і включає: підготовку тилу і його побудову в операційному районі; вибір, обладнання, підтримання у проїжджому стані шляхів підвозу та евакуації; підготовку та організацію централізованого використання транспортних засобів для забезпечення всіх видів військових перевезень; організацію взаємодії органів тилу; підготовку і здійснення захисту, охорони та оборони тилових об'єктів; розгортання централізованої системи управління тилом; ефективного використання місцевої воєнно-економічної бази (ресурсів) тощо.

Іншими словами, організація забезпечення угруповань військ в операції полягає у створенні

системи ТлЗ, під якою розуміється поєднання тилу (як системи сил з технікою тилу і запасами матеріальних засобів) з системою заходів з ТлЗ, тобто в узгодженні структур і заходів.

Існуюча теорія ТлЗ базується на принципах ТлЗ військ (сил) та їх бойових дій, що ґрунтуються на багатому досвіді минулого. Такими принципами є: централізоване забезпечення військ; ешелонування запасів за ланками: військовою, оперативною, центральною; зосередження основних зусиль тилу на забезпеченні сил, що виконують головні завдання; маневр силами і засобами тилу згідно з замислом командувача військами; надання автономності у тиловому відношенні угрупованням військ; відповідальність командування вищої інстанції за підвезення матеріальних засобів до нижчестоящих ланок та їх ТлЗ; підтримання в ході дій умов для стійкого ТлЗ подальших дій, що проводяться без оперативної паузи; прагнення до створення міжвидових систем тилового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Коли мова йде про ТлЗ угруповань іншого виду (відмінних від загальновійськових), додержуються зазначених принципів. Однак може статись, що для угруповання нового виду потребується інша організація ТлЗ, тобто наведені принципи мають реалізуватися в інший спосіб. Дійсно, вид угруповання військ (сил) істотно визначається сферою його застосування, характером завдань, потрібними формами і способами застосування сил і засобів (іншими словами – характером угруповання). Очевидно, що теорія ТлЗ повинна враховувати характер угруповань, на які спрямоване забезпечення.

Отже, хоча теорія ТлЗ в цілому вірно відображає принципи забезпечення військ (сил) [1 – 3], однак стосовно особливостей угруповань певного виду, наприклад, угруповань Національної гвардії (НГ) України, вимагає розвинути.

Мета статті полягає у викладенні основних (базових) ідей, що визначають доцільні напрямки удосконалення існуючої теорії ТлЗ стосовно угруповань НГ України.

Виклад основного матеріалу

Оскільки вихідною ідеєю є ключовий вплив виду угруповання на формування образу системи ТлЗ, то є сенс звернути увагу на можливі види угруповань військ (сил).

На наш погляд угруповання можна класифікувати за родами і видами¹⁾. Рід угруповань можна пов'язувати з середовищем застосування військ (сил), а вид – з характером завдань, формами і способами їх дій. Тоді за родами можна відрізнити угруповання наземні, морські, повітряні, космічні;

за видами виокремлювати угруповання: серед наземних – загальновійськові, національної гвардії (жандармерії, внутрішніх військ), прикордонної служби; серед морських – надводні, підводні; серед повітряних – авіаційні, протиповітряної оборони; серед космічних – контролю космічного простору і проти-космічної оборони, попередження про ракетний напад, ударні ракетні, протиракетної оборони.

Ця класифікація змушує звернути увагу на виокремлення своєрідності угруповань певного виду, які й визначають особливості в організації ТлЗ. Наприклад, якщо загальновійськові угруповання призначені для дій на полі бою з метою розгрому противника, угруповання НГ України на відміну від них основні завдання мають у сфері безпеки. У мирний час за необхідністю вони створюються навколо крупних державних об'єктів або міст та у самих містах, застосовуються у взаємодії з силами інших суб'єктів сфери безпеки, під керівництвом органів державної влади, діють суворо з вимогами чинного законодавства (тому що поводяться зі своїми громадянами). У ході бойових дій: надають допомогу силам Державній прикордонній службі України (у прикордонних районах); з розгортанням угруповань Сухопутних військ (СВ) й усталенням бойових дій угруповання НГ України розташовуються у другому ешелоні із завданням забезпечення тилу ЗС України шляхом ведення режимних і стабілізаційних дій, територіальної оборони (щоб не відволікати формування ЗС з фронту).

В органах державної влади НГ України розглядають як допоміжну структуру стосовно МВС України у сфері забезпечення громадської безпеки (для підсилення органів внутрішніх справ), та як допоміжну структуру відносно ЗС України у сфері оборони (інше військово-формування держави). Представники органів державної влади звикли бачити головну роль НГ у припиненні масових заворушень, вважаючи, що ТлЗ дій її формувань здійснюватиметься без ускладнень, як і у будь-якій цивільній організації (адже дії гвардії розгортаються у мирний час на очах влади). Звідси недостатня увага до забезпечення НГ України і сподівання на те, що у кризовій ситуації потреби НГ України можна задовольнити у спосіб використання місцевої економічної бази або, в крайньому випадку, за рахунок держрезерву (що завчасно державними органами не планується й не організується). Тому, начебто, НГ України не вимагає розвинутої структури тилу, як це має місце у ЗС України.

Звідси й усталені особливості у ТлЗ і структурі тилу НГ України: управління тиловим і технічним забезпеченням більшою мірою (у порівнянні з формуваннями ЗС України) децентралізовано; основні запаси МЗ тилу зосереджені у військових частинах; оперативний тил відсутній; значна кількість МЗ закупляється безпосередньо військовими частинами від

¹⁾ Не слід плутати з родами військ і видами ЗС.

місцевих постачальників, спеціальні техніка і засоби утримуються на базах МВС України; значна частина загальновійськової номенклатури мають утримуватися на базах Міністерства Оборони України (принаймні так передбачено постановою Кабінету Міністрів України [4]).

Вочевидь, тил НГ України традиційно орієнтований на потреби мирного часу, і, отже, його можливостей може бути недостатньо для забезпечення угруповань НГ України у воєнний час. Тому важливо виявити особливості цих угруповань, щоб дослідити їх вплив на організацію тилового забезпечення.

Виявити особливості угруповань НГ можна при порівнюванні їх з загальновійськовими угрупованнями ЗС України (рис. 1).

Угруповання ЗС України у загальновійськовій операції характеризується зосередженням військ (сил) за напрямками та смугами дій, коли чітко визначені лінія фронту і тилова смуга. Відповідно, задача формування системи ТЛЗ загальновійськових

дій традиційно полягала у виборі способів раціонального розміщення в операційному районі органів тилу та ешелонування запасів від фронту в глибину своїх порядків і далі – в тил країни в інтересах виконання головної мети – створення достатнього вогневого потенціалу для розгрому противника.

Угруповання НГ України у воєнний час, виконуючи забезпечувальну функцію по відношенню до загальновійськових угруповань на території, що примикає до зони воєнних дій ЗС України, приймає на себе основний удар тих диверсійних сил, що орієнтовані на дезорганізацію тилу країни. Звідси виникає небезпека для підвезення МЗ з центру до фронту. Тому основні зусилля угруповань НГ України спрямовані на стабілізаційні (режимні) дії і спеціальні операції, дії, які й передбачають боротьбу з диверсійними групами і повітряними десантами противника, незаконними збройними формуваннями (НЗФ), терористичними групами, групами організованої злочинності.

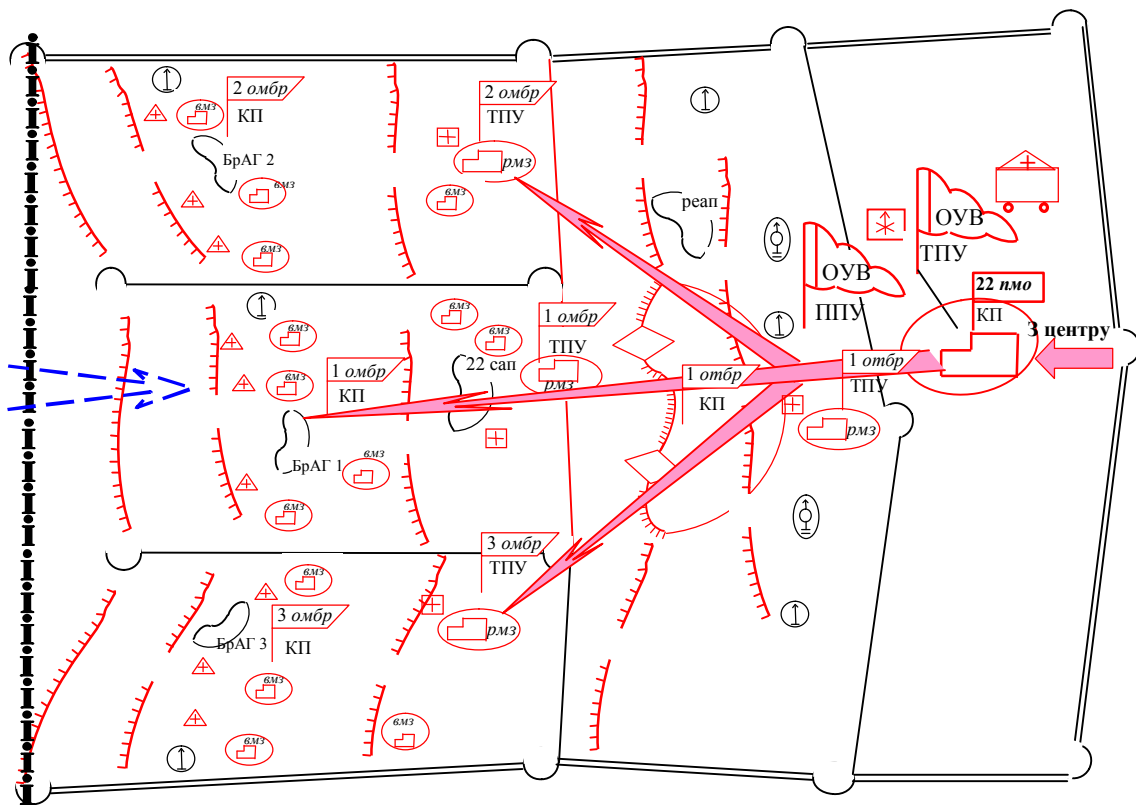

Рис. 1. Схема тилового забезпечення угруповання військ Збройних Сил України (варіант)

Угруповання НГ України в стабілізаційних діях (рис. 2) характеризуються відсутністю чітко вираженого зосередження основних зусиль. Операційний район поділяється на сектори (зони, райони) відповідальності оперативно-тактичних об'єднань (бригад, батальйонів) НГ України. Район відповідальності батальйону може накривати цілий адміністративний район області, бригади – декілька адміністративних районів, а оперативно-територіальні об'єднання НГ України – одну-дві області. Підрозділи

(роти, інколи навіть і взводи) розподіляються в операційному районі за умов просторової роз'єднаності та щодобово споряджають військові наряди різного складу і призначення для ведення режимних заходів.

Відсутність в угрупованні НГ оперативного тилу змушує органи тилу військової ланки (можливості яких орієнтовані на виконання завдань бойової служби в умовах повсякденної діяльності) самостійно підвозити запаси з баз, які знаходяться поза межами операційного району. Однак, можливостей мобільно-

го складника органів тилу недостатньо, технічні засоби та майно служб тилу фізично та морально застаріли, їх характеристики не відповідають умовам стабілізаційних дій [5], а диверсійні дії противника роблять небезпечним переміщення техніки тилу.

Отже, дрібні бойові підрозділи, які мають діяти автономно, залишаються не автономними у тиловому відношенні. В цілому, організація ТлЗ стабілізаційних дій недостатньо регламентована керівними документами. Виявляється невідповідність можливостей тилу НГ України потребам її угруповань за умов ведення стабілізаційних (режимних) дій і спеціальних операцій у воєнний час.

Існуюча теорія тилового забезпечення спрямована на оптимізацію тилового забезпечення угруповань військ у загальновійськових операціях і найбільш розвинена саме для загальновійськових угруповань. Відповідно, критерієм оптимізації, як правило, вважається повнота та своєчасність забезпечення

ударних і вогневих можливостей цих угруповань. Емпіричні дані зазначеної теорії формувалися з урахуванням досвіду загальновійськових операцій. За існуючої теорії органи тилу вважаються такими, що мають раціональний склад і достатні можливості [6].

В існуючій теорії ТлЗ військ не достатньо розвинені вихідні положення для забезпечення можливості формування цілісного уявлення про шлях (як сукупність певних правил, прийомів, способів, операцій), який дозволить раціоналізувати склад, структуру та організацію функціонування системи тилового забезпечення угруповання НГ України – сукупність органів і пунктів управління тилу, органів (підрозділів) тилу з відповідними запасами матеріальних засобів, їх розміщення в операційному районі (районі дій), а також організацію тилового забезпечення угруповання, які за єдиним замислом і планом забезпечують реалізацію прийнятого командиром рішення на дії.

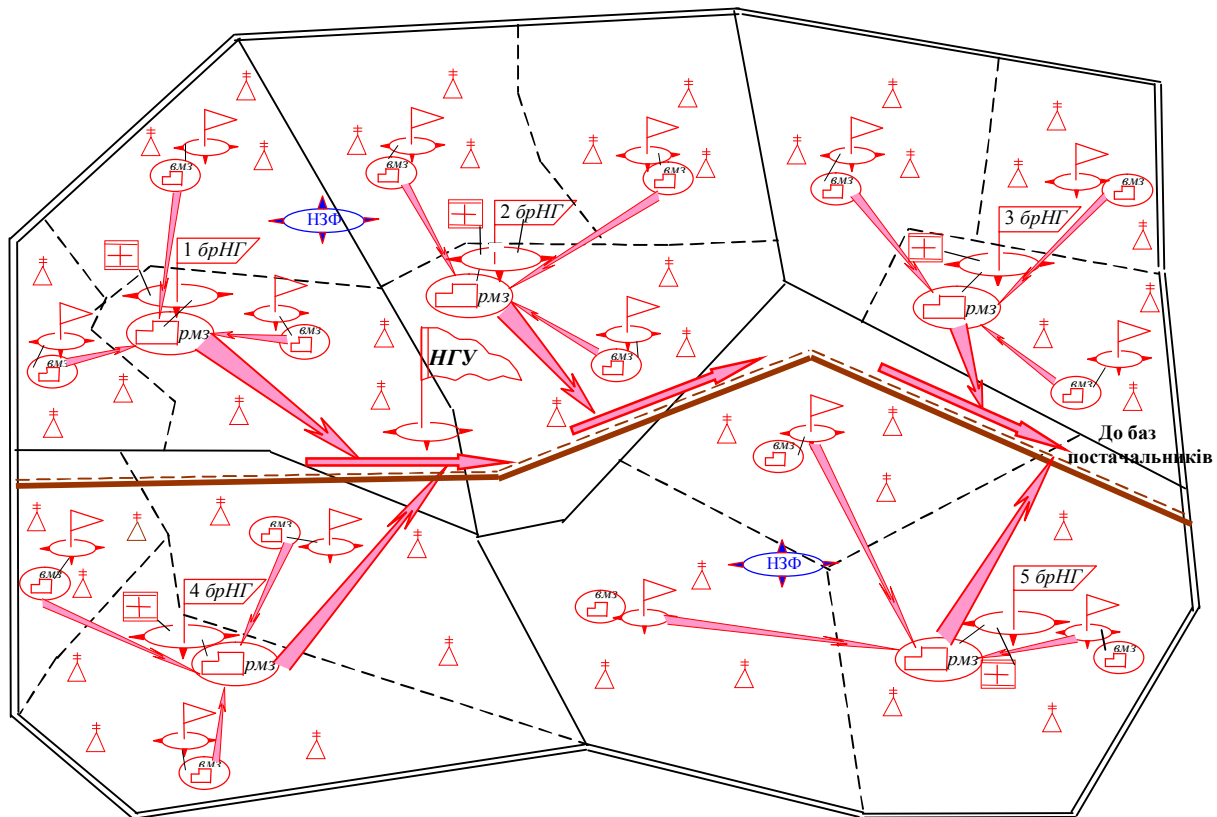

Рис. 2. Схема тилового забезпечення угруповання гвардії в існуючій структурі тилу НГ України (варіант)

На відміну від системи ТлЗ загальновійськових формувань метою функціонування системи ТлЗ формувань НГ вважається повнота забезпечення не ударних і вогневих можливостей, а можливостей з проведення стабілізаційних (режимних) заходів завдяки досягненню автономності (у тиловому відношенні) дрібних підрозділів – безпосередніх виконавців завдань.

Фактично йдеться про існування протиріччя між необхідністю адаптувати теорію ТлЗ військ до потреб НГ та обмеженістю можливостей теорії лише

умовами застосування загальновійськових угруповань.

Розв'язання цього протиріччя можливо, якщо виходити з таких методологічних положень.

1. Теорія ТлЗ містить в собі риси теорії воєнного мистецтва і будівництва ЗС України. З одного боку зазначена теорія є складовою частиною воєнного мистецтва. Вона враховує суб'єктивний фактор у формі рішення командира на застосування сил і як метод ґрунтується на такій послідовності руху дослідника: аналіз оперативно-

тилової обстановки, розроблення варіантів організації ТлЗ за можливими варіантами дій військових формувань (угруповань військ) і вибір раціонального варіанта [7, 8]. З іншого боку вплив теорії будівництва ЗС України на теорію ТлЗ виявляється у стратегічній ланці ЗС України через пріоритетність Тилу ЗС України (як структури, що поєднує економіку країни і війська) над тиловим забезпеченням, тобто функцією. В оперативній ланці навпаки, система ТлЗ, зокрема організація забезпечення (тобто функція), превалює над структурою (тилом), оскільки вплив економіки країни вже реалізований у структурі Тилу ЗС України й прямо не проникає в оперативну ланку ЗС України. Тому в оперативній ланці на перший план висувається організація забезпечення.

2. У дослідженні систем ТлЗ НГ України та дій її угруповань мають враховуватися подвійність функцій НГ України (з урахуванням характеру завдань

і місця угруповань НГ України у складі міжвідомчих сил окремо у сфері безпеки, й окремо у сфері оборони).

3. В теорії вважається, що достатньо удосконалити систему ТлЗ за основним видом – матеріальним забезпеченням. Основою матеріального забезпечення тилу НГ України є військова ланка тилу, а на оперативну ланку тилу покладаються заходи з інших видів ТлЗ. Удосконалити систему за іншими видами ТлЗ потрібно з прив'язкою до системи матеріального забезпечення.

4. В теорії використовується системний і комплексний підходи, завдяки урахуванню військових, соціально-економічних і матеріально-технічних факторів у дослідженнях з ТлЗ НГ України, широко застосовуються загальнонаукові методи й методи суспільних і природничих наук.

Реалізація зазначених положень веде до такої схеми ТлЗ угруповання НГ України (рис. 3).

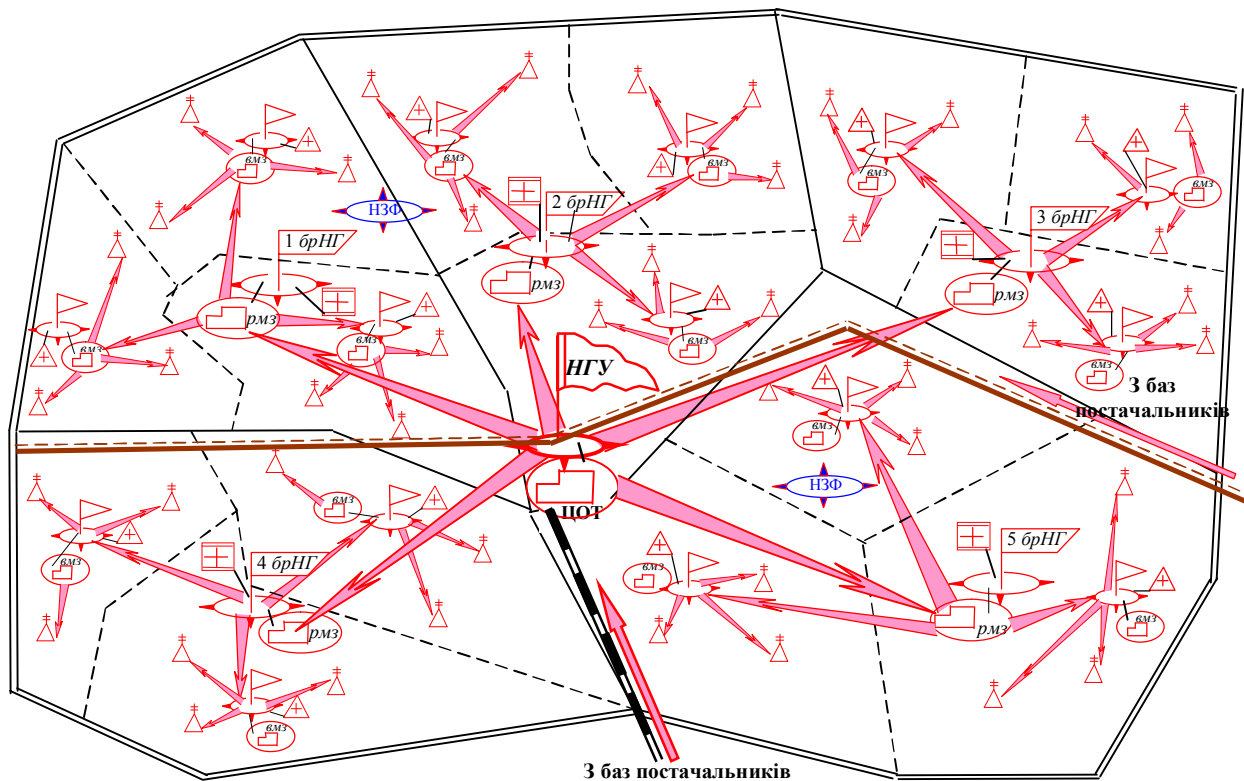

Рис. 3. Доцільна схема тилового забезпечення угруповання сил Національної гвардії України

Виявляється перевага тривірневої структури системи ТлЗ угруповання НГ, яка матиме, крім бригадної і батальйонної ланок, також центральний орган тилу (ЦОТ), перед існуючою двірвеневою системою (бригадно-батальйонною). Нижньою сполучною ланкою стає не батальйонний тил, а ротна (і навіть взводна) польова матеріальна база. Ефективність цієї системи може перевищувати існуючу на 15–35 %, в залежності від просторових характеристик операційного району та відстані до зовнішніх постачальників [9].

Висновки

Доцільні напрямки удосконалення існуючої теорії ТлЗ стосовно угруповань НГ України визначаються характером завдань, місцем угруповань гвардії в міжвідомчих угрупованнях військ (сил), особливостями у формах дій і способах застосування її сил і засобів в умовах воєнного часу.

Для розрахунків кількісно-якісних параметрів системи та організації заходів з ТлЗ угруповань НГ України існуючі методи обґрунтування організацій-

них структур, теорії управління запасами і масового обслуговування, методи оптимізації структурно-функціональних характеристик систем є цілком придатними. Складнощі в їх застосуванні зазвичай пов'язуються з необхідністю враховувати своєрідність угруповань НГ України.

В операціях ЗС України місце угрупованню НГ України має визначитися в тиловій смузі операційної зони оперативного угруповання військ ЗС України. Роль угруповання НГ полягає у забезпеченні безперешкодного функціонування фронтальних шляхів сполучень з військами першого ешелону ОУВ ЗС завдяки блокуванню і знешкодженню незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп, що дозволяє не відволікати сили з фронту для забезпечення безпеки тилу ЗС України.

Провідною ідеєю, яка впливає на формування образу системи ТлЗ угруповання НГ України є подання зазначеного угруповання як військового формування нового виду по відношенню до угруповань ЗС України. Новизна полягає в тому, що угруповання НГ України має на меті не розгром противника, а нормалізацію обстановки, для чого діє у складі міжвідомчого угруповання військ (сил сектора безпеки і оборони України), втім, як окремий суб'єкт; широко застосовує дрібні підрозділи, які розподіляються всередині кризового району автономно, у відриві від стаціонарних баз і складів. Водночас, відсутність в угрупованні НГ України тилової смуги як зони безпеки ускладнює підвезення матеріальних засобів.

Систему тилового забезпечення НГ України можна вважати достатньою, якщо вона спроможна задовольнити потреби своїх угруповань в умовах ведення стабілізаційних (режимних) дій. Якщо дії гвардії набудуть форми загальновійськової операції, то можливості системи ТлЗ угруповання НГ України мають підвищуватись у рази. Участь НГ України в загальновійськових операціях не виключається,

однак, створення і утримання тилу у складі НГ, подібного оперативному тилу ЗС України, для держави буде затратним.

Визначення спрямованості і потрібного рівня ТлЗ для виконання завдань є прерогативою командирів військових формувань НГ України.

Список літератури

1. *Паспорт спеціальності 20.01.08 „Тил Збройних Сил”*. Пост. През. ВАК України від 20.09.2000 р., № 5-10/9.
2. *Паспорт спеціальності 20.01.08 „Тыл Вооруженных Сил”*. Постановление ВАК СССР, 1978.
3. Голушко И.М. *Основы моделирования и автоматизации управления тылом* / И.М. Голушко, Н.В. Варламов. – М.: Воениздат, 1982. – 237 с.
4. *Про затвердження Положення про забезпечення озброєнням, військовою технікою, боєприпасами та іншими матеріальними засобами з'єднань і частин внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ для виконання службово-бойових завдань в особливий період* [Електрон. ресурс]: Постанова КМ України від 10.10.2001 р. № 1309. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Ролін І.Ф. *Аналіз системи тилового забезпечення внутрішніх військ МВС України* [Текст] / І.Ф. Ролін, І.Є. Морозов // *Честь і закон*. – 2011. – № 2. – С. 75-82.
6. Ролін І.Ф. *Формулювання наукової проблеми у теорії тилового забезпечення внутрішніх військ* [Текст] / І.Ф. Ролін // *Честь і закон*. – 2012. – № 4. – С. 11-15.
7. Шмаков О.М. *Теорія оперативного мистецтва (теорія тактики) Національної гвардії України як науковий метод* / О.М. Шмаков // *Честь і закон*. – Х.: НА НГ України, 2013. – Вип. 4. – С. 3-8.
8. Шмаков О.М. *Чи властиве оперативне мистецтво Національній гвардії України?* / О.М. Шмаков // *Честь і закон*. – Х.: НА НГ України, 2015. – Вип. 2. – С. 4-8.
9. Ролін І.Ф. *Рекомендації щодо структури системи тилового забезпечення угруповання Національної гвардії України і організації ешелонування та відновлення запасів* [Текст] / І.Ф. Ролін, І.Є. Морозов // *Честь і закон*. – 2014. – № 3. – С. 28-36.

Надійшла до редколегії 18.06.2015

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Національна академія національної гвардії України, Харків.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ТЕОРИИ ТЫЛОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГРУППИРОВОК НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

О.М. Шмаков, И.Ф. Ролин, И.Е. Морозов

Обнаружено особенности группировок Национальной гвардии Украины и исследовано их влияние на организацию тылового обеспечения. Приведены методологические положения, использование которых позволило развязать противоречие между необходимостью адаптировать теорию тылового обеспечения войск к потребностям Национальной гвардии Украины и ограниченностью возможностей теории только условиями применения общевойсковых группировок. Изложено основные (базовые) идеи, которые определяют целесообразные направления усовершенствования существующей теории тылового обеспечения войск касательно группировок гвардии.

Ключевые слова: группировка Национальной гвардии Украины, тыл, система (теория) тылового обеспечения.

CONCEPTUAL POSITIONS OF THE LOGISTIC SUPPORT THEORY OF GROUPINGS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

O.M. Shmakov, I.F. Rolin, I.E. Morozov

Groupings peculiarities of the National Guard of Ukraine detected and their influence on the logistics support organization investigated. Given methodological positions, the use of which helped to unleash a conflict between the need to adapt the theory of troops logistic support to needs of the National Guard of Ukraine and limited capacity theory only by the conditions of use of combined arms groupings. It outlines the main (basic) ideas that define reasonable directions of improvement of the existing theory of troops logistic support on guard groupings.

Keywords: Grouping of the National Guard of Ukraine, logistics, logistics support system (theory).